

## Kazalo vsebine

|                                                                     |    |
|---------------------------------------------------------------------|----|
| 1. UVOD.....                                                        | 2  |
| 2. TEORETIČNI DEL .....                                             | 3  |
| 3. PREDSTAVITEV PROJEKTNO-RAZISKOVALNIH VPRAŠANJ.....               | 6  |
| 4. OPIS RAZISKOVALNIH OZIROMA PROJEKTHIH CILJEV .....               | 8  |
| 5. OPIS IZVEDBE NA TERENU IN UTEMELJITEV IZBRANE METODOLOGIJE ..... | 10 |
| 6. ZAKLJUČKI IN EVALVACIJA .....                                    | 12 |
| 7. VIRI .....                                                       | 12 |
| 8. INDIVIDUALNA REFLEKSIJE .....                                    | 13 |

## 1. UVOD

Naše terensko delo se je odvijalo v nastanitvenem centru. Skupaj smo nekaj tednov zapored obiskovali otroke, ki so zaradi vojnih razmer zapustili svojo državo(Ukrajino) in jim poskušali popestriti popoldneve. V spodnji refleksiji bomo strnili naše misli, občutke glede terenskega dela in doživljanje le tega ter jih povezali z teorijo. Na kratko bomo predstavili teoretični del, ter ga povezali s predavanji in praktičnim delom, predstavili raziskovalna vprašanja, opisali raziskovalne cilje ter opisali izvedbo našega projekta. K temu bomo še dodali naše lastne individualne refleksije.

## 2. TEORETIČNI DEL

### ❖ LAIČNI DISKURZ NEZMOŽNOSTI

Posamezniki v nastanitvenem centru so bili ob našem prvem prihodu nekoliko zadržani in previdni. Tudi mi smo se lovili o tem kako naj jih povabimo medse in jih spodbudimo v igro z nami. Vojni begunci so zbežali ker so se bili vojne. Bilo jih je strah. Še vedno jih je zato je bilo njihovo začetno odnašanje popolnoma razumljivo. Potrebujejo čas, da se privadijo sprememb novega okolja in novih ljudi. V samem centru je bilo njihovo gibanje svobodno. Brez nekih strogih pravil in organiziranega urnika. Vseeno pa se nahajajo za visoko železno ograjo tako da prav o svobodnem gibanju ne moremo ravno govoriti. Kljub temu, da menim da je moja generacija dokaj odprtega mišljenja in odprtih misli menim, da s strni starejše generacije prihaja še vedno veliko sovraštva, predsodkov ter stereotipnih mnenj zoper beguncev. Vendar pa menim, jih je zoper Ukrajincev nastrojenih manj, saj so vojne žrtve. V samem centru pa ne živijo le prebivalci Ukrajine. Velik problem ne vidnega nasilja prihaja prav s strani delodajalcev, kateri niso navdušeni nad zapustitvijo begunca. To pa za begunce pomeni velika ovira in prepreka na poti do svobode in do samostojnosti. Saj brez nekega rednega prihodka se je skoraj nemogoče osvoboditi nasmetenega centra. Tako pa hitro postanejo socialni problem družbe. S tem pa prejemajo veliko pomilovanja s strani drugih kateri jih že bolj zatira in opredeljuje na manjvredne (Socialno delo, 2008).

### ❖ MEDICINSKI DISKURZ

Medicinski diskurz je most med poškodbo in nezmožnostjo. Znotraj tega diskurza naj bi bila nezmožnost objektivna značilnost osebe, ki se jo z lahkoto opazi. Znotraj medicinskega diskurza je nezmožnost individualizirana, ker so hibe osebe le njene hibe. Medicinski diskurz pa tudi profesionalizira nezmožnosti. V znamenju medicina naj bi ti problemi posameznikov postali dodeljeni strokovnemu ocenjevanju. Znotraj medicinskega diskurza je vedno odgovorna žrtev, čeprav naj bi bil usmerjen v dobrobit pacienta. Ta diskurz posveča pozornost k spreminjanju navad posameznikov, njihovih dejanj, ni pa zadolžen za izobraževanje ali za širšo družbo (Lesar, 2008). Diskurz ima pomembno vlogo v medicini in ožje gledano v medicinskem diskurzu (Wilce, 2009).

## ❖ DISKURZ USMILJENJA.

Težke situacije, kot so vojna in posledična izguba doma in neke varnosti, v nas ki smo v takšnih trenutkih zgolj opazovalci, izzove neko pomilovanje in usmiljenje. Tudi uporabniki azilnega doma v Logatcu se v tem trenutku soočajo z zelo težkimi življenjskimi spremembami, ki vsakemu opazovalcu v sebi izzovejo težke občutke. Kljub temu, da si ti ljudje v resnici želijo samo pomoč do takšne mere, da so se sposobni preživeti, pa se nam nemalokrat zasmilijo, kar smo opazili tudi sami tekom naših obiskov v Logatcu. Diskurz usmiljenja izpostavi neko tragično usodo teh ljudi. V nas izzove neko potrebo po tem, da bi tem ljudem čim bolj pomagali, torej neko potrebo po pomoči, v skladu s tem pa tudi usmiljenje. Po drugi strani pa so ti ljudje na nek način potisnjeni v kot, saj so te osebe v nekem trenutku potem tudi v položaju odvisnosti in se od njih pričakuje hvaležnost za to pomoč (Fulcher, 1989). Včasih pa se zdi, da jim je ponujena tudi pomoč v oblikah katerih prav zares ne potrebujejo, in se od njih pričakuje da so hvaležni tudi za to kar sploh ne želijo sprejeti, ker v resnici dotična pomoč ni potrebna.

## ❖ DISKURZ PRAVIC

Vključuje teme, kot so samozaupanje, neodvisnost in bolj kot potrebe so v ospredju želje porabnika. Ključni koncepti, iz katerih izhaja, so diskriminacija, izključevanje in zatiranje. Pojem enako(pravno)sti je nasproten temam odvisnosti in pomoči v med., laičnem in d. usmiljenja. Problem ni v posamezni poškodbi, kot bi predlagal med. model, marveč bolj v odvisnosti od profesionalcev in sorodnikov, od okolijskih ovir in nezaščitenih pravic, od vsega tistega, kar omejuje izbire, ki so dostopne vsem ljudem brez nezmožnosti. Je najsodobnejši tekmovalec med d. nezmožnosti. Njegove teme so enakopravnost državljanov in njegova strategija sta konfrontacija in zahteva. Razumljen je kot najprogresivnejši in jasna strategija tistim, ki so izključeni iz polnopravnega državljanstva v modernih socialnih državah.

V samem centru uporabniki niso bili nameščeni po lastni izbiri vendar jih je tja namestila država. V smislu da imajo streho nad glavo in prostore kjer bivajo jim je omenjeni diskurz v tej meri zagotovljeni. Vendar iz strani svodnega odločanja pa ne. Uporabniki so večinoma vojni begunci zato po večini še nimajo urejenih vseh pravic in palinologije katero zahteva država. Strokovni pedagogi jim v centru nudijo tudi pravno pomoč. v samem centru se borijo oziroma težijo k enakopravnem obravnavanju beguncev. Vključujejo jih v razne delavnice in programe učenja slovenskega jezika, otroci se vključujejo v redne osnovne šole in se s tem spoznavajo z jezikom okolja kateri bi jih omogočal, da v družbi niso več izključeni in diskriminirani. Vendar

pa je tukaj tudi problem , posebej v šolskem sistemu, saj imamo v Sloveniji različen sistem kot v Ukrajini in bo šolstvo rabilo še nekaj časa , da posamezne otroke umesti v ustrezen razred(Sešek, Ivačič, 2016).

#### ❖ MANAGEMENT DISKURZ

Management diskurz pri nas ni prav posebej prepoznan oziroma zapisan. Lahko pa ga prepoznamo na različnih področjih socialno pedagoškega delovanja, kot na primeru rejniških družin, ki jim dodelijo otroka, zato da jim tako olajšajo finančno stanje. Konkretno je vezan predvsem na področje financiranja in s tem povezanih operacij. Pojavil se je v spremljavi številnih postmodernih sprememb. Poudarja pomen učinkovitosti, uspešnosti, ter najboljšega možnega načina razpolaganja z resursi (Eder, 2008).

### 3. PREDSTAVITEV PROJEKTNO-RAZISKOVALNIH VPRAŠANJ

V Zakonu o azilu je begunec opredeljen kot oseba, ki se zaradi strahu pred preganjanjem zaradi različnih razlogov nahaja izven lastne države in tudi ne zaupa v njeno zaščito, ali pa se vanjo zaradi takšnih in drugačnih razlogov ne more vrniti (Rakočević, 1999). Osebi, ki izpolnjuje te pogoje, se prizna status begunca in s tem pravico do azila.

Pri projektni nalogi smo si zaradi aktualnih vojnih razmer v Ukrajini zadali precej obsežno vprašanje, ki ga je moč razčleniti na veliko področij. Osredotočili smo se na prosilce za azil oz. begunce, ki so v našo državo pribežali. Zastavili smo si vprašanje: "Ali je v Sloveniji dovolj poskrbljeno za razvijanje socialnih veščin beguncev in posledično za njihovo integracijo v družbo?" Osnovan je bil na podlagi naših dilem in razmišljanj o dotični problematiki. Po eni strani se nam zdi, da nam mediji in politiki s svojimi govori ponosno kažejo Slovenijo kot odprto državo, ki sprejema drugačnost, je pripravljena pomagati in sprejeti tujce. Ampak ali je temu res tako in ali so pribežniki v naših krajih zares srečni s stanjem v katerega so prišli, ali jim je le to povzročilo še dodatne travme.

Številni posamezniki in družine so se ob zapustitvi doma vsaj začasno morale posloviti od svojih sorodnikov, prijateljev, znancev, doma, navad... V drugo življenje pa vstopile brez kakršnihkoli poznanstev, stikov. A kljub temu, se od njih pričakuje, da se bodo na novo življenje privadili in si na novo organizirali socialno mrežo. (Toplak, 2019).

Osredotočali smo se na različne življenja beguncev v Sloveniji-politični, šolski, nastanitveni, kulturni, ipd. Predvsem pa nas je zanimal motiv begunstva na sploh in njihov nov vsakdan, prebivanje v azilnem domu, ki jim je bil dodeljen tako rekoč kot zadnji izhod v sili. Raziskovanje smo skoncentrirali konkretno na mlajše pribežnike, otroke, ki so v letošnjem letu pred vojno v Ukrajini pribežali na naše območje.

Naša izhodišča pri vsem tem so bila, da je delu z vojnimi begunci v naši državi namenjeno premalo časa in sredstev. Ob enem tudi premalo strokovno usposobljenih posameznikov, ki bi jim nudili pomoč na različnih področjih življenja-zdravstvo, birokracija, psihološka pomoč, ipd. V okviru naše projektne naloge smo jim poleg spoznavanja njihovega življenja, želeli tudi popestriti njihove turobne vsakdanjike in jih ob enem naučili oz. spodbudili h komunikaciji v jeziku okolja-slovenščini in navezovanju stikov. V skladu z našimi pričakovanji so tamkajšnji uporabniki precej ločeni od samega centra mesta, ki bi jim olajšalo integracijo v novo okolje, vključevanje v skupnost in bi jim posledično okrepilo samozavest in kompetence.

Politika z ločitvijo azilnih domov z železno ograjo in lego na obrobju kljub vsem pozitivnim intervencijam kaže, da ima do prosilcev za azil precej odklonilen odnos. Stiki s tamkajšnjimi prebivalci so omejeni le na kratkoročne projekte in obiske prostovoljcev in nevladnih organizacij. S tem je omejena tudi njihova možnost vključevanja in asimilacije. (Zorn, 2013). Prav socialno vključevanje oziroma povezovanje pa je tisto, ki posamezniku omogoča boljšo koherentnost in nanj deluje kot podporni dejavnik pri soočanju z raznovrstnimi novimi izzivi. S tem pridobiva novo energijo, raznovrstne izkušnje in več uporabnih znanj, ki jih lahko izkoristi tudi kasneje v življenju (Poljšak Škraban in Žorga, 2007). To vsekakor dokazuje, da Slovenija v pomoč zagotovo ne pristopi z vsemi silami.

#### 4. OPIS RAZISKOVALNIH OZIROMA PROJEKTHNIH CILJEV

Pri načrtovanju projekta je bil osnovni cilj, ki smo si ga zadali ta, da poučujemo in poskušamo čimbolj kakovostno naučiti otroke, ki so pribežali in si poiskali zaklonišče v Sloveniji zaradi vojne ali različnih političnih razmer, osnove slovenskega jezika. Želeli smo jih seznaniti z osnovnimi besedami, katere bodo v vsakdanjem življenju v Sloveniji potrebovali. Raziskovalno vprašanje, ki smo si ga pred izvedbo projekta zastavili, je bilo: »Ali je v Sloveniji dovolj poskrbljeno za razvijanje socialnih veščin beguncev in posledično za njihovo integracijo v družbo?«. Ko smo pričeli izvajati naš projekt in ko smo prvič obiskali azilni dom, smo takoj opazili, da smo si zadali preozek cilj. Videli smo, da nismo pomislili na dejstvo, da so ti otroci že deležni poučevanja slovenskega jezika s strani javnih ustanov. Prav tako pa smo spregledali tudi dejstvo, da te otroke preprosto ni mogoče učiti na takšen način, kot smo si ga predstavljali pred začetkom projekta. Mi smo si namreč predstavljali, da bomo sodelovali z otroki v učilnici, kjer bomo na nek način otroke poučevali slovenski jezik. To naj bi počeli s pomočjo različnih knjig in podobnih pripomočkov in pa z izvajanjem različnih aktivnosti. Ko smo videli, da so naši upi padli v vodo, smo se odločili, da bomo otroke poskušali naučiti slovenski jezik ali ga okrepiti preko interakcij z njimi skozi igro. Odločili smo se, da bomo z njimi igrali namizne igre, igrali košarko ali nogomet, z njimi barvali, se igrali s plastelinom, igrali igre, ki sonjim blizu,... Pri tem smo se pa poskušali sporazumevati v slovenskem jeziku in pa delno s pomočjo prevajalnika, ki je dostopen na spletu. Tukaj smo tudi opazili odstopanja, saj smo si predhodno zadali cilj, da bomo uporabljali različne slovarje in priročnike, ki so nam dostopni v fizični obliki. Pred izvajanjem projekta smo videli, da bo veliko lažje, če raje uporabimo naše mobilne telefone in res je bilo. Prevajalniku smo predhodno tudi preizkusili natančnost in pravilnost. Ob pričetku izvajanja projekta se je seveda pojavila stiska. Cilji, ki smo si jih zadali so se izkazali kot nedosegljivi in zaradi tega smo jih bili primorani prilagoditi. Začrtali smo si realne cilje in se že ob prvem obisku pričeli truditi, da jih uresničimo. Tukaj smo prikazali vsi člani skupine fleksibilnost in odprtost, saj smo se zelo hitro dogovorili kaj bomo počeli in obenem premislili vsako mnenje, ki ga je kdorkoli izmed nas podal ter ga upoštevali. Cilj našega projekta je bilo prav tako tudi učenje osnovnih smernic za življenje v Sloveniji, ki pa je izhajal iz učenja slovenskega jezika. Tukaj smo spoznali, da so otroci že usvojili osnovne smernice za življenje v Sloveniji in da so sorodne smernicam, ki so jim sledili med prebivanjem v Ukrajini. Jezik pravzaprav ni imel takšnega vpliva, kot smo mu ga predhodno dodelili. Že ob prvem obisku azilnega doma smo imeli občutek, da se lahko ti otroci nekako znajdejo v Sloveniji. Tukaj smo se zato odločili, da bomo pripomogli k temu, da se bodo lahko znašli še bolje. Cilj, ki smo si ga

zadali je bil tudi raziskovanje čustev otrok. Upali smo, da se bomo z različnimi pogovori in aktivnostmi dotaknili tudi konativne sfere. To smo storili, ampak na takšen način, da smo se preko različnih iger na igrišču pogovarjali o tem, kako se počutijo in kaj doživljajo v tem času. Tukaj smo bili pozorni, da so otroci bili sproščeni in da smo vedeli kaj lahko vprašamo in česa ne smemo. Otroci niso bili preveč zgovorni, ampak smo cilj vseeno dosegli. Bili smo tudi zelo pozorni na bližino in distanco, saj brez tega socialno pedagoška aktivnost ne obstaja. Obvezen pogoj je ta, da uskladimo pričakovanja in zmožnosti, ki jih imamo v teh odnosih in preko tega postavimo jasne meje (Kranjčan, 2008). Obenem smo se med interakcijami z otroci, tudi mi naučili nekaj besed in stavkov v njihovem jeziku, kar je bil eden izmed naših upov. Poleg vsega tega smo si pa zastavili še cilj, da speljemo dobrodelno akcijo za potrebščine, predvsem šolske, ki bi jih ti otroci potrebovali. Ta cilj pa se nam je zdel, ob prihodu in ob kontaktiranju azilnega doma, popolnoma odveč. Namreč, zbiralnih akcij je bilo speljanih več kot dovolj in zbirni centri so bili preplavljeni. Zaradi tega smo ta cilj zavrgli. Naš osnovni cilj projekta je bil dosežen. Otroke smo namreč le naučili osnovne komunikacije v slovenskem jeziku, čeprav so pa tukaj imele vpliv tudi javne institucije. Zagotovo smo pa to utrdili. Ob predstavitvi projekta pa smo tudi ozavestili sošolce kako poteka življenje o azilnem domu in s kakšnimi težavami se srečujejo otroci in celo odrasli, ki prebivajo tam, kar pa je bil tudi eden izmed naših projektnih ciljev.

## 5. OPIS IZVEDBE NA TERENU IN UTEMELJITEV IZBRANE METODOLOGIJE

Naša izhodiščna ideja izvedbe celotnega projekta na terenu je bila sicer dobro zasnovana, a žal zelo težko izvedljiva, česar si pri snovanju ideje še nismo znali predstavljati. V resnici nihče izmed nas ni prav zares dobro vedel kako izgleda življenje v azilu, zato smo si predstavljali, da bomo lahko naš projekt izvedli v dokaj frontalni obliki. Predstavljali smo si, da bomo pripravili učne liste in določene poučne igre ter delavnice, otroci pa bodo poslušali in sodelovali. Prav tako smo si azilni dom predstavljali bistveno boljše organizirano ustanovo kot dejansko je.

Že predhodno nas je profesorica Jana, ki je v stiku s tamkajšnjo svetovalno delavko opozorila, da najverjetneje našega projekta ne bo mogoče izpeljati tako kot smo si zamislili. Tako smo se dogovorili, da nad projektom ne bomo obupali, temveč se bomo tja prvič odpravili povsem brez načrta in sproti ugotovili kakšna izvedba bi bila za obe strani najboljša. To se je tudi izkazalo za najboljšo odločitev.

Ko smo prvi dan prišli v azilni dom smo opazili da je vse skupaj precej razpuščeno in da ni nekega reda oziroma stalnosti. Sprva smo se sprehodili po celotnem območju. S sabo smo imeli veliko skledo bombonov, katere so otroci z velikim veseljem kar grabili. Iz vreč smo tekom našega sprehajanja vzeli tudi žoge (katere smo kupili z namenom da jih pustimo v azilnem domu), in jih nosili tako da so jih otroci opazili. Vse žoge so pošle po desetih sekundah. Skušali smo vzpostaviti stik z ljudmi, ki smo jih srečali, vendar pretiranega zanimanja za pogovor z nami sprva ni imel nihče izmed odraslih. Kljub temu, da so bili ciljna skupina tega projekta otroci, smo vseeno upali da nam bo uspelo vzpostaviti stik tudi z njihovimi starši, kar nam sprva ni ravno najbolje uspevalo. Zatem smo se nastanili v majhnem paviljončku poleg igrišča, na območjega katerega smo se nastanili tudi tekom naših naslednjih obiskov. Kljub temu, da smo na obisk odšli brez točnega načrta, smo s seboj vseeno prinesli ogromno različnih stvari, kar nam je zelo koristilo. Izvlekli smo barvice, pobarvanke, različne sete za ustvarjanje, lepilo, družabne igre in podobno. Sprva ni bilo nikogar, kar nas je kar malce zaskrbelo, nato pa so otroci postopoma začeli prihajati do nas in se pogovarjati z nami. Že takrat smo spoznali, da bo naš celoten projekt temeljil torej na pogovoru in igri, kar je do konca izvedbe projekta bila tudi naša edina metoda. Kakeršnokoli učenje ali predavanje je odpadlo. Prvi dan nas je sicer ob tem spoznanju zaskrbelo do kakšne stopnje bomo dosegli naš cilj, ki je vključeval učenje slovenščine, vendar se je na koncu izkazalo, da smo ga dosegli nad pričakovanji dobro. Prvi dan je naš obisk torej potekal predvsem v duhu ustvarjanja pod paviljonom in igranja raznih

športnih iger z žogo. Na igrišču se je bolj udeleževal XXX, medtem ko smo punce aktivno pomagale barvati in izrezovati ter lepiti. Na koncu je nastalo kar nekaj čudovitih umetniških del, predvsem dekleta pa so bila zelo vesela, da so risbice lahko odnesle s sabo domov. Zelo spontano je tekom našega druženja prišlo do izmenjevanja znanja o slovenščini. Otroci so nam povedali kaj že znajo, in njihovo znanje sploh ni bilo tako zelo slabo. Nekateri so znali šteti do dvajset, spet drugi so znali povedati kaj o sebi ali svoji družini. S skupnimi močmi smo ob morebitnih napak prišli do pravilne izgovorjave in pomena določenih besed v slovenščini. Nekaj staršev je sicer prišlo pogledati kaj otroci počnejo. Nekateri mame so povedale kaj od oblačil in ostalih potrebščin jim primankuje, saj so študenti prvih letnikov s sabo prinesli tudi oblačila, sicer pa starši in tudi starejši otroci oziroma najstniki, niso imeli pretirane želje po komunikaciji.

Naš drug obisk se je pričel veliko bolje kot prvoten. Tokrat smo že vedeli kaj pričakovati od uporabnikov in kako se odzivati. Spet smo s sabo prinesli sladkarije in žoge, ki so na poti do paviljona že pošle. Tokrat je bil paviljon zaseden, saj so študenti prvega letnika pekli palačinke, zato smo se nastanili par metrov stran. S sabo smo ob drugem obisku prinesli še plastelin, saj smo opazili, da je bilo prvič zelo veliko zanimanje po ustvarjanju s plastelinom, prav tako pa smo moči združili s prvimi letniki, ki so ob našem prihodu že izvajali poslikave na obraz in oblikovali balone. Otroci so spet postopoma pričeli prihajati, pridružili pa so se jim še starši. Nekaj je k temu zagotovo pripomogla peka palačink, začutiti pa je bilo tudi, da staršem ne predstavljamo več popolnih tujcev. Delovalo je kot da čutijo, da nismo tukaj zato da jih opazujemo ali da jim hočemo kaj slabega, temveč je naš namen zgoljboljšanje njihovega življenja pri nas in čeprav minimalna omilitev situacije v kateri so se znašli. Tako so nam ob našem drugem obisku zaupali kar nekaj svojih pretresljivih zgodb.

Ob našem tretjem obisku je bilo na naše veselje že zelo opazno izboljšanje znanja slovenščine otrok. Kljub temu da učenje ni potekalo v standardnem smislu s pomočjo delovnih listov in table, so otroci svoj besedni zaklad širili dan za dnem. Seveda zasluge ne moremo pripisati zgolj nam, vendar pa verjamemo, da so naši obiski lepo pripomogli k temu. Ta dan so bili starši še posebej odprti in pripravljeni na pogovor, prav tako pa otroci, ki so bili veseli našega prihoda in predvsem bombonov ter pobarvank. Dan je minil v duhu pogovora s starši o njihovem življenju v Ukrajini in življenju v Sloveniji, ter ogromno smeha med igranjem na igrišču z otroci ter ustvarjanjem v paviljonu.

## 6. ZAKLJUČKI IN EVALVACIJA

## 7. VIRI

- Eder, J. (2008). Managerski diskurz: percepcija in recepcija pojmov management in ideologija med prebivalstvom v Sloveniji. Univerza na Primorskem: Fakulteta za management Koper.
- Fulcher, G. (1989). Disabling Policies? A comparative approach to education policy and disability. London, New York and Philadelphia: The Falmer Press.
- Krajncan, M. (2008). Socialna pedagogika–med teorijo in prakso. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Lesar, I. (2008). Analiza diskurzov in paradigem pri uresničevanju integracijskih in inkluzivnih teženj v šolskih sistemih. Sodobna pedagogika št.3.
- Poljšak Škraban, O. in Žorga, S. (2007). Nekatere psihološke značilnosti mladih (ne) zaposlenih. V B. Dekleva, J. Rapuš Pavel, J. in D. Zorc Maver (ur.), Prehodi v svet dela- izbira ali nuja? (str. 85-104). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Rakočević, S. (1999). Predpisi o tujcih in azilu s komentarjem mag. Slobodana Rakočevića. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Sešek, K. In Ivačič, M. (2016). Heteronormativnost diskurza na fakulteti za socialno delo. Socialno delo, (55), 301 – 314. Pridobljeno s: [https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Heteronormativnost\\_URN\\_NBN\\_SI\\_DOC-54X7HA90.pdf/2018112614394151/](https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Heteronormativnost_URN_NBN_SI_DOC-54X7HA90.pdf/2018112614394151/)

Toplak, K. (2019). *Migracijski pojmovnik za mlade*. Aristej.

Wilce M. J. (2009). *Annual Review of Anthropology*. 2009 38:1, 199-215

Zorn, J. (2013). *Pravica do gibanja*. 52(2/3), 169-80

## 8. INDIVIDUALNA REFLEKSIJE